

ב"ה

מבחן סגור - מסורת ומודרנה

משך הבחינה: שתיים

פרק ראשון - שאלות ידע והבנה (36 נקודות)

ענו על 2 מתוך 4 השאלות הבאות (לכל שאלה 20 נקודות)

1. השינוי במעמדם המשפטי של היהודים
ציינו שני רעיונות של הנאורות. הסבירו כיצד כל אחד מהם השפיע על השינוי שחל במעמדם המשפטי של היהודים במאות ה-19 וה-20.
ציינו את עמדתו של הזרם הניאאו-אורתודוקסי ביחס לשינוי שחל במעמדם המשפטי של היהודים במאות ה-19 וה-20. הסבירו כיצד עמדה זו קשורה לרעיון המרכזי של זרם זה.
2. הלאומיות המודרנית
הציגו שני מאפיינים של הלאומיות המודרנית שהתגבשה במאה ה-19.
הציגו מהי לאומנות.
ציינו אחד מעקרונות הנאורות העומד בסתירה ללאומנות, והסבירו סתירה זו.
3. המשטר הטוטליטרי בברית המועצות
הסבירו כיצד האידיאולוגיה הקומוניסטית באה לידי ביטוי בהתנהלות הכלכלית של המשטר בברית המועצות בעשורים הראשונים לקיומו.
הציגו פעולה אחת שנקט המשטר הקומוניסטי בברית המועצות כלפי היהודים בתקופת שלטונם של לנין וסטלין.
הסבירו מדוע הפעולה שהצגתם קשורה לאופי הטוטליטרי של המשטר.
4. תנועת המזרח"י והרב ריינס
תנועת המזרח"י בהנהגתו של הרב ריינס הוקמה ב-1902 כדי לעזור ליהודים דתיים להתמודד עם קשיים, על רקע פעילותם בתנועה הציונית.
הציגו שני קשיים שהיהודים הדתיים בתנועה הציונית התמודדו עמם בתקופתו של הרצל.
הציגו רעיון אחד של הרב ריינס בנוגע לציונות.
הסבירו כיצד הרעיון שהצגתם סייע ליהודים דתיים להתמודד עם אחד הקשיים שהצגתם.

פרק שני - ניתוח מקור מילולי (34 נקודות)

לפניך קטע מקור העוסק בהקמת התנועה הלאומית יהודית. קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות הבאות: (לכל שאלה 20 נקודות)

כינון תנועות לאומיות בסוף המאה ה-18 במהלך המאה ה-19 ברחבי אירופה וקיומם של אלמנטים לאומיים ביהדות מעוררים את השאלה: מדוע קמה תנועה לאומית יהודית רק בסוף המאה ה-19? כיצד היסודות כמו: אמונה בגאולת ישראל בציון, הכרה בייחודו של העם היהודי, תפיסת הגלות כמציאות ארעית ומצבם החברתי הכלכלי הקשה של היהודים דחפו להקמתה של התנועה הלאומית רק תשעים שנה לאחר הקמת התנועה הלאומית הפולנית, שבעים שנה לאחר הקמת התנועה הלאומית היוונית ותנועות לאומיות רבות אחרות? מצאנו כי ארבעה גורמים מרכזיים תרמו לטשטוש סימני הלאומיות היהודית בסוף המאה ה-18 ובתחילת המאה ה-19 והרתיעו, ככל הנראה, את היהודים מהקמת תנועה לאומית: המאבק למען האמנציפציה, התפתחות תנועת ההשכלה, כישלון ההתקוממות הלאומית הפולנית והתנגדות האורתודוקסיה היהודית. תנועת חיבת ציון- התנועה הלאומית היהודית הראשונה, קמה רק בשנות השמונים של המאה ה-19.

שלוש סיבות מרכזיות לכינונה בתקופה זו:

- א. הבעיות הכלכליות והחברתיות החמורות של יהודי אירופה, שהגיעו לשיא בשליש האחרון של המאה ה-19 והיו תמריץ לשינויים דרמטיים במצבם הקשה. אחד הפתרונות היה הקמת תנועה לאומית יהודית.
- ב. בסוף שנות השישים של המאה ה-19 קיבלו היהודים אמנציפציה מלאה באימפריה האוסטרו-הונגרית ובגרמניה ובכך תם תהליך ארוך שבסופו קיבלו היהודים אמנציפציה ברוב מדינות מערב אירופה ומרכז. מתן שוויון הזכויות זירז את הקמתה של התנועה הלאומית היהודית. עד אז הדגישו היהודים דווקא את הצדדים השווים שבינם לבין החברה הסובבת. לאחר השגת שוויון זכויות- אפשר היה להילחם על ייחודם הלאומי ולהציב מטרות לאומיות.
- ג. בשנות ה-70 וה-80 של המאה ה-19 החל גל של שנאת ישראל אנטישמית לפקוד את יהודי מערב אירופה ומרכז. בראשית שנות השמונים פקד גל של פרעות את יהודי מזרח אירופה. גלי האנטישמיות היו הוכחה לחלק מהיהודים כי האמנציפציה פתרה רק חלק מבעיותיהם. אכזבתם מאותן תופעות הייתה איפה אחת הסיבות להקמת התנועה הלאומית היהודית.

(גולדשטיין יוסף, בין לציון לציונות, תולדות התנועה הציונית 1881-1914)

5. על פי המאמר, ציינו שני נימוקים שבעקבותיהם היה ניתן לצפות שהתנועה הלאומית היהודית תקום מוקדם יותר ממועד הקמתה בפועל.
על פי מה שלמדתם, הסבירו כיצד ההתעוררות הלאומית של עמי אירופה השפיעה על ההתעוררות הלאומית היהודית.
6. על פי המאמר, ציינו ארבעה גורמים שהרתיעו את היהודים מהקמת תנועה לאומית יהודית בסוף המאה ה-18 וראשית המאה ה-19.
על פי מה שלמדתם, הציגו קושי אחד של תנועת חיבת ציון,
הציגו הישג אחד של תנועת חיבת ציון, שבעיניכם היה המשמעותי ביותר בקידום הרעיון הציוני. נמקו את בחירתכם .
7. על פי כותב המאמר, הסבירו כיצד האמנציפציה תרמה להקמת התנועה הלאומית היהודית.
על פי מה שלמדתם, הציגו את דעתם של פינסקר והרצל על האמנציפציה.
ציינו אירוע היסטורי שהיה בעל השפעה על דעתם של פינסקר והרצל על האמנציפציה.

פרק שלישי - ניתוח מקור חזותי (20 נקודות)

ענו על שאלה אחת מתוך 2 השאלות הבאות (20 נקודות)

8. הפתרון הסוציאליסטי

א. בקריקטורה שלפניכם מביע הצייר ביקורת על המצב החברתי באירופה במאה ה-19

בעקבות המהפכה התעשייתית.

הציגו את הביקורת. בתשובתכם התבססו על שני רכיבים מן הקריקטורה.

הציגו דרך אחת בה הציע הסוציאליזם לפתור את הבעיה המתוארת בקריקטורה.

ב. הסבירו מדוע במקרים מסוימים עלול המימוש של הסוציאליזם לסתור את ערכי הנאורות.

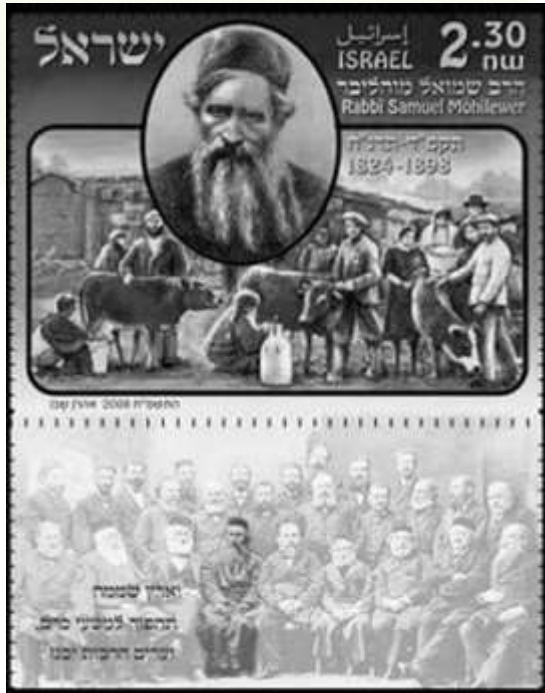
בתשובתכם התייחסו לאחד מרעיונות הנאורות. ציינו את הרעיון אליו התייחסתם.

אילו הייתם חיים במאה ה-19, ציינו האם הייתם מזדהים עם הפתרון הסוציאליסטי.

נמקו את תשובתכם על פי עולם הערכים שלכם.

9. "מבשרי הציונות וחיבת ציון"

א. על פי שלמדתם, הסבירו את החידוש ברעיון הגאולה בתפיסתו של אחד מ"מבשרי הציונות" לעומת תפיסות קודמות בנוגע לגאולה.

הציגו אחת מן ההחלטות שהתקבלו בוועידת קטוביץ' (1884) שיש בה ביטוי לחידוש שהצגתם.

ב. לפניכם בולים המציגים את הרב קלישר מ"מבשרי הציונות" ואת הרב מוהליבר ממנהיגי "חיבת ציון". הציגו נקודת דמיון אחת המשותפת לשני רבנים אלו לגבי הצעות/החלטות שהציעו. בסו את תשובתכם על שני רכיבים מהבולים.

על פי מה שלמדתם, הציגו נקודת שוני אחת בין רבני מבשרי הציונות לבין תנועת חיבת ציון בתרומתם ללאומיות היהודית.

דגם תשובות למבחן סגור בחטיבת מסורת ומודרנה:

שאלה 1:

ציינו שני רעיונות של הנאורות והסבירו כיצד כל אחד מהם השפיע על השינוי שחל במעמד המשפטי של היהודים במאות ה-19 וה-20.
(ציינו שני רעיונות שה"כ 3 נק' + הסבירו שה"כ 7 נק')

- זכויות טבעיות – כל אדם זכאי לכבוד, חיים וביטחון ולכן יש לעגן את זכויות היהודים בחוק

חובתה של המדינה לאפשר לאזרחים את קבלת זכויותיהם הטבעיות

- שוויון – כל בני אדם שווים ולכן יש להעניק גם ליהודים שוויון
- ספקנות וחילון – האמינו בהפרדת דת מהמדינה לכן המדינה הנוצרית החלה להעניק שוויון למי שאינו נוצרי.
- רציונאליזם- כל אדם הוא יצור תבוני- גם היהודים, לכן יש להעניק להם יחס הוגן כבני אדם
- סובלנות- הקריאה לסובלנות וזכויות פוליטיות למיעוטים כולל היהודים.

(מסורת ומהפכות עמ' 27-37)

ציינו את עמדתו של הזרם הניאו-אורתודוקסי ביחס לשינוי שחל במעמד המשפטי של היהודים. (2 נק')

הניאו-אורתודוקסים ראו בחיוב את שינוי מעמד היהודים (עמ' 230)
הסבירו כיצד עמדה זו קשורה לרעיון המרכזי של זרם זה (6 נק').

עמדה זו, המתייחסת בחיוב לשינוי באורח החיים שחוללה המודרנה, מבטאת את תפיסת העולם ש:

הם ראו באמנסיפציה הזדמנות להגדיל את האפשרויות של העם היהודי להגשמת יעדו והפצתו בעולם/להיות אור לגויים

יש לקבל את הטוב שבמודרנה / במודרנה צדדים חיוביים שלא סותרים את קיום ההלכה / אפשרי ואפילו רצוי לשלב את הדברים הטובים שבמודרנה, עם אורח החיים היהודי - אפשר להיות גם יהודי וגם להשתלב ולהשפיע בחברה הכללית, באופן כזה שישפיע לטובה על הגויים ולא להפך

צריך להיות קשובים לבעיות הזמן

שינויי הזמן הם חיוביים ומהווים הזדמנות להתקדמות העולם / התקדמות היהדות
תורה עם דרך ארץ / לימוד תורה עם לימוד השכלה וחכמת חול - בזכות האמנציפציה נפתחו שערי
האוניברסיטאות בפני יהודים
ניתן להגיע ליראת שמיים וחיזוק הדת למרות (ואפילו בזכות) השינויים שמחוללת המודרנה
(עמ' 228 - 229)

שאלה 2 :

הצג מאפיינים של לאומיות מודרנית: (שני מאפיינים 6 נק סה"כ)

- גיבוש אומה סביב רכיבים משותפים כגון שפה / מוצא / היסטוריה / שטח / דת.
- לאומיות אתנית: מבוססת על רכיבים כגון מוצא משותף / היסטוריה משותפת / עבר משותף / דת.
- לאומיות ליברלית / פוליטית: גיבוש אומה סביב רכיבים כמו רעיונות / אידאולוגיה משותפת / ערכים משותפים / האומה בנויה מיחידים שבחרו להצטרף מרצונם כדי להגיע לריבונות מדינית / הגדרה עצמית / דגש על הווה משותף.
- תחושת שייכות על בסיס מוצא משותף.
- שאיפה לריבונות מדינית.
- טיפוח של תודעה לאומית.
- טיפוח סמלים משותפים כגון דגל / סמל / המנון / ימי חג ופולקלור.
- זיכרון קולקטיבי של אירועים היסטוריים חשובים. (מונחים)

ציין עקרון נאורות (2 נק') והסבר הסתירה (5 נק')	הצגת הלאומנות (5 נק')
כבוד האדם וחירותו — כי הלאומנות מניחה שרק לבני אותו לאום יש זכויות ואפשר לשלול אותן מלאומים אחרים.	— לאומנות היא לאומיות קיצונית שרואה בלאום
ערך השוויון — כי הלאומנות מניחה שבשם עליונות הלאום השולט אפשר לפגוע בשוויון לאומים אחרים.	ערך, שנעלה על ערכים אחרים / שנעלה על רעיונות כמו שוויון /
הזכויות הטבעיות — כי הלאומנות מניחה שאין לכל אדם באשר הוא אדם זכויות טבעיות אלא לאזרחי המדינה בני הלאום השולט / הדומיננטי.	חירות. — לאומנות היא צורה קיצונית של לאומיות,
האמנה החברתית — כי הלאומנות שוללת אפשרות שבני לאומית שונים יסכימו לחיות יחד במדינה ולכבד את חוקיה שיגנו על זכויותיהם.	שמובילה לפגיעה במיעוטים / פגיעה בזכות
מדינה נועדה לפעול לטובת האזרחים — כי לאומנות מניחה שהמדינה נועדה לטפח את הלאום השולט בלבד.	לריבונות של לאום אחר.
אינדיבידואליזם — כי הלאומנות רואה באדם חלק מקבוצה לאומית ולא פרט בפני עצמו.	
ספקנות — כי הפרט לא יכול להטיל ספק במחויבותו לכלל.	

3. הסבר כיצד האידיאולוגיה הקומוניסטית באה לידי ביטוי בהתנהלות הכלכלית של המשטר בברית המועצות בעשורים הראשונים לקיומו: (6 נק')

– על מנת לבטל את המעמדות הכלכליים / לאפשר חלוקה שוויונית של הנכסים בהתאם לצרכים של כל אחד, נבנה משק ריכוזי שוויסת את חלוקת העבודה והמשאבים / כל הרכוש הפרטי הולאם / תוכננו תוכניות חומש שפירטו את היעדים הכלכליים של המדינה.

הצג פעולה אחת שנקט המשטר הקומוניסטי בברית המועצות כלפי היהודים בתקופת שלטונם של לנין וסטלין: (5 נק')

– אי הכרה בזכותם של היהודים להגדרה עצמית / אוטונומיה תרבותית. – כפיית התבוללות תרבותית.

– הקמת מחלקות יהודיות / היבסקצייה, שחיסלו את מוסדות הקהילה היהודית.

– איסור על הפצת ספרי קודש.

– איסור על חינוך דתי.

– מסעות רדיפה נגד פעילים ציוניים.

הסבר מדוע פעולה זו קשורה לאופי הטוטליטרי של המשטר: (7 נק')

– כי משטרים טוטליטריים הגבילו את חירויות האדם והאזרח.

– כי משטרים טוטליטריים הפעילו אמצעי טרור על מנת לבסס את שלטונם.

– כי משטרים טוטליטריים פעלו כדי לכפות אידיאולוגיה אחידה על כל הפרטים בחברה.

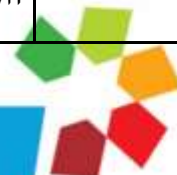
(המונח: משטרים טוטליטריים)

4. הציגו שני קשיים שהיהודים הדתיים בתנועה הציונית התמודדו עימם בתקופתו של הרצל.

הציגו רעיון אחד של הרב ריינס בנוגע לציונות.

הסבירו כיצד רעיון זה סייע ליהודים דתיים להתמודד עם אחד מן הקשיים שהצגתם.

רעיון (4 נק') והסבר (6 נק')	שני קשיים (8 נק' סה"כ)
הרב ריינס: הקמת המזרחי תבטיח שהציונות לא תפגע בדת ובמסורת היהודית / בנושאים הקשורים בהגשמת הציונות יהיו הדתיים חלק מהתנועה הציונית אך בעניינים הנוגעים לדת הם יפעלו בנפרד. הסבר: המזרחי תפעל לחיזוק הדת היהודית, כמענה לפעילות חילונית בנושאי חינוך ותרבות.	דחיפה (מצד הפרקציה הדמוקרטית) להתערבות של התנועה הציונית בנושאי חינוך ותרבות

הרב ריינס: אין זיקה בין פעולותיה של התנועה הציונית לבין מאמצים לקירוב הגאולה / מטרת הציונות להביא להצלת חיי היהודים ולשיפור מצבם החומרי וכבודם האנושי / בארץ־ישראל יכולות לבוא על פתרון בעיות האנטישמיות וההתבוללות. (הקול הקורא) / בארץ־ישראל יוכל העם היהודי לחזור לעבודת האדמה במקום לעסוק במסחר. הסבר: מטרת המזרחי היא לפעול לשיפור מצבו הפיזי / הרוחני של העם היהודי ולא לקרב את הגאולה, ולכן אין חשש לאיסור דחיקת הקץ.	איסור דחיקת הקץ — קירוב הגאולה בכוח
הרב ריינס: באמצעות המזרחי יהיה אפשר להשפיע השפעה דתית על התנועה הציונית או לחסום פגיעה שלה בדת היהודית / מצוות יישוב ארץ־ישראל שקולה כנגד כל המצוות / רק בארץ־ישראל אפשר לקיים את התורה במלואה / בארצות הגולה אי אפשר לתורה הקדושה להתקיים במלוא כוחה. הסבר: המזרחי תסייע לחיזוק הדת היהודית בכלל (ובתנועה הציונית בפרט), ולכן אין צורך לחשוש מפעילות בתנועה הציונית.	חשש שתהליך החילון בתנועה הציונית ירחיק את הדתיים
הרב ריינס: התחברות אמצעותית, שמטרתה להוציא לפועל את יישוב ארץ־ישראל / הציונות — מותרת. רק התחברות תכליתית, שמטרתה לדבוק וללכת בדרכי החילונים — אסורה. הסבר: שיתוף פעולה כדי להשיג את מטרת יישוב ארץ־ישראל הוא רצוי, ולכן אין איסור להתחבר עם חילונים בתנועה הציונית.	חשש מן האיסור להתחבר לרשע — בראש התנועה הציונית עומדים חילונים.
הרב ריינס: "כל זמן שישראל חי וקיים לא אבדה גם תקוות ציון" / התמיכה בהצעת אוגנדה היא דרך להצלת העם ולא נטישה של רעיון השיבה לארץ־ישראל. הסבר: כשתמכה בהצעת אוגנדה, לא נטשה המזרחי את רעיון השיבה לארץ־ישראל אלא התרכזה בהצלת עם ישראל. (מסורת ומהפכות, עמ' 279-283, ואלה תולדות, עמ' 347-349)	קושי עם עמדתה של המזרחי בנוגע לתמיכתה בהצעת אוגנדה

5. על פי המאמר, ציינו שני נימוקים שבעקבותיהם היה ניתן לצפות שהתנועה הלאומית היהודית

תקום מוקדם יותר ממועד הקמתה בפועל: (10 נק' סה"כ)

אמונה בגאולת ישראל בציון/ הכרה בייחודו של העם היהודי/ תפיסת הגלות כמציאות ארעית

/מצבם החברתי הכלכלי הקשה של היהודים.

על פי מה שלמדתם, הסבירו כיצד ההתעוררות הלאומית של עמי אירופה השפיעה על ההתעוררות

הלאומית היהודית: (7 נק')

- הרעיונות הלאומיים של עמי אירופה עוררו את הרצון והתקווה בקרב מבשרי הציונות/ חובבי ציון, למדינה עצמאית משלהם (עמ' 265-266).
- הלאומיות של עמי אירופה הובילה להתגברות האנטישמיות, מה שהשפיע על מבשרי הציונות/ חובבי ציון, לתובנה כי לא יוכלו להשתלב בחברה הכללית / כי הם ייחשבו תמיד זרים בסביבתם. (עמ' 267-268)

6. על פי המאמר, ציינו ארבעה גורמים שהרתיעו את היהודים מהקמת תנועה לאומית יהודית

בסוף המאה ה-18 וראשית המאה ה-19: (4 נק')

המאבק למען האמנציפציה/ התפתחות תנועת ההשכלה/ כישלון ההתקוממות הלאומית הפולנית /התנגדות האורתודוקסיה היהודית.

הציגו קושי אחד של תנועת חיבת ציון: (5 נק')

- לא גויס מספיק כסף לרכישת אדמות בארץ-ישראל / לתמיכה בעולים בארץ-ישראל.
- נוצר פער בין התמיכה בעלייה לארץ-ישראל ובין יישומה בפועל / רוב המהגרים היהודים העדיפו להגר לארצות הברית/ העלייה לארץ היתה מצומצמת מבחינה מספרית.
- חילוקי דעות בין חילונים לדתיים העיבו על פעילות התנועה / שיתוף הפעולה בין דתיים לחילונים היה קצר מועד.
- התנועה לא הצליחה להעמיד בראשה מנהיג כריזמטי שיסחוף רבים.
- התנועה נותרה מצומצמת מבחינת מספרית.
- חוסר הצלחה לקבל היתר משלטונות רוסיה לפעילות בגלוי.
- חוסר הצלחה לקבל אישור מהשלטון העותמאני.

הציגו הישג אחד של תנועת חיבת ציון (5 נק'), שבעיניך היה המשמעותי ביותר בקידום הרעיון

הציוני:

נמקו את בחירתך (3 נק').

- היא התנועה הלאומית היהודית הראשונה- (כי) זוהי קפיצת דרך מפעילות של יחידים לפעילות של תנועה.
- התנועה השפיעה על התפתחות התנועה הציונית- (כי) הקונגרס הציוני הראשון בבאזל שאב את השראתו מוועידת קטוביץ' שבה נוסדה תנועת "חיבת ציון".
- חיבת ציון הובילה לעלייה הראשונה לארץ-ישראל / ההתיישבות / המושבות הראשונות- (כי) היוו את התשתית להתפתחות היישוב.
- "חיבת ציון" הובילה להתבססות התנועה הציונית במזרח אירופה- (כי) חיזקה את הרגש הלאומי היהודי.

- רבים מחברי "חיבת ציון" חיזקו את הזרם המעשי בציונות ("הציונות המעשית") - (כי) השפיעו על קבלת ההחלטה בקונגרס הציוני הראשון לפעול למען עליית איכרים וחקלאיים לא"י.

(מסורת ומודרנה, עמ' 269-270, 276, 278)

7. על פי כותב המאמר, הסבירו כיצד האמנסיפציה תרמה להקמת התנועה הלאומית היהודית:
(6 נק')

מתן שוויון הזכויות זירז את הקמתה של התנועה הלאומית היהודית. עד אז הדגישו היהודים דווקא

את הצדדים השווים שבינם לבין החברה הסובבת/ לאחר השגת שוויון זכויות- אפשר היה להילחם

על ייחודם הלאומי ולהציב מטרות לאומיות.

על פי מה שלמדת, הצג את דעתם של פינסקר והרצל על האמנסיפציה: (5 נק')

פינסקר והרצל התנגדו לאמנסיפציה כפתרון לבעיה היהודית. בתחילה חשבו שההשתלבות בחברה הכללית תהווה פיתרון לאנטישמיות אך שינו את דעתם וטענו שלמעשה האמנסיפציה רק מגבירה את האנטישמיות כלפי היהודים. (מסורת ומהפכות עמ' 268, 272)

ציין אירוע היסטורי שהיה בעל השפעה על תפיסת עולמו של כל אחד מהם. (6 נק' סה"כ)

פינסקר- פרעות סופות בנגב- (גלי פרעות בדרום רוסיה שהחלו ב1881 בגיבוי השלטון הרוסי). (מסורת ומהפכות עמ' 267-268)

הרצל- משפט דרייפוס- (הרצל נכח כעיתונאי המסקר את משפט דרייפוס) (מסורת ומהפכות עמ' 270)

8. א. הציגו את הביקורת (6 נק'), בתשובתכם התבססו על שני רכיבים מן הקריקטורה: (סה"כ 6 נק')

- הבורגנים מתעשרים על חשבון הפרולטריון- ניתן לראות שהכסף נשפך מגופם הדל של הפועלים.

- הבורגנים מנצלים/ מדכאים את מעמד הפרולטריון המנוצל/ המדוכא - ניתן לראות שהבורגנים לבושים בבגדי יוקרה וסוחטים שלדי אדם- הפועלים.

הציגו דרך אחת בה הציע הסוציאליזם לפתור את הבעיה המתוארת בקריקטורה: (6 נק')

- הסוציאליזם שואף לקדם את השליטה של הפועלים בחייהם ובתנאי העבודה שלהם.
- הסוציאליזם שואף לתיקון עוולות חברתיות ולשמירה על זכויות.
- מפלגות סוציאליסטיות נאבקות לחוקק חוקים שידאגו לזכויות הפועלים.
- הסוציאליזם המרקסיסטי שואף להעביר את הקניין מבעלי ההון לפרולטריון/לפועלים/ לבני המעמד הנמוך באמצעות מהפכה/ היפוך הפירמידה החברתית/ מלחמת מעמדות/ כל אחד יעבוד כפי יכולתו ויקבל תמורה לפי צורכיו"
- הסוציאליזם שואף לקדם ערבות הדדית/ סוציאליזם דמוקרטי מציע לגבות מיסים כדי שבאמצעותם שהמדינה תעזור לחלשים/ מציע לחוקק חוקים סוציאליים לשיפור תנאי הפועלים.

(מונח סוציאליזם)

ב. הסבירו מדוע במקרים מסוימים עלול המימוש של הסוציאליזם לסתור את ערכי הנאורות

(בתשובתכם התייחסו לאחד מרעיונות הנאורות): (6 נק')

כאשר הסוציאליזם בא לידי ביטוי כסוציאליזם מהפכני (קומוניזם) הוא עלול לסתור את רעיונות הנאורות:

אדם אחראי לגורלו - כי הקומוניזם חתר לשימוש בכוח ולקניחת רכוש.

זכויות הטבעיות - כי הקומוניזם שאף לעולם שבו הפועלים ישלטו על מנהלי המפעלים גם במחיר של פגיעה בזכויותיהם (כגון הזכות לקנין פרטי).

אילו הייתם חיים במאה ה-19, ציינו האם הייתם מזדהים עם הפתרון הסוציאליסטי? (1 נק')

מזדהים/ לא מזדהים

נמקו את תשובתכם על פי עולם הערכים שלכם: (5 נק')

תשובה לפי נטיית לב התלמיד/ה, כל עוד מנמק על פי פתרון הדרך שבחר ועולם הערכים שלו/ה.

לא ניתן לקבל תשובה החוזרת על עצמה. (מונח סוציאליזם)

9 א. הסבירו את החידוש ברעיון הגאולה בתפיסתו של אחד מ"מבשרי הציונות",

לעומת תפיסות קודמות בנוגע לגאולה: (6 נק')

- לגאולה שני שלבים / לא רק שלב אחד: שלב מעשי-טבעי ושלב נסי. ההתיישבות בארץ-ישראל (השלב המעשי) תקדים את השלב הנסי.
- הגאולה השלמה אינה נגלית בבת אחת / הגאולה נגלית בהדרגה, והשיבה הטבעית לארץ-ישראל היא אחת מן המדרגות בהופעתה של הגאולה.

הציגו אחת מן ההחלטות שהתקבלו בוועידת קטוביץ (1884) שיש בה ביטוי לחידוש שהצגתם: (6

נק')

- מטרת חובבי ציון היא להשיב לפחות כמה מן היהודים לעבודת אדמה בארץ הקודש.
- שיבה הדרגתית של העם היהודי אל המולדת ההיסטורית שלו - ארץ-ישראל.
- עלייה לארץ והקמת חברה עובדת.
- טיפוח העבודה היצרנית בכלל ועבודת האדמה בפרט כביטוי לתחייה הלאומית ולתיקון האדם היהודי.
- האגודה תתמוך ביישובים קיימים הזקוקים לסיוע, כיוון שיישובים אלה הם הבסיס שכל עניין היישוב תלוי בו.
- תישלח משלחת לבדיקת התנאים בארץ: אילו מושבות זקוקות לסיוע / האם אפשר להתגבר על ההגבלות של האימפריה העותמנית על ההתיישבות.

(מסורת ומהפכות, עמ' 268-269)

ב. הציגו נקודת דמיון משותפת לשני הרבנים, הרב קלישר ממבשרי הציונות והרב מוהליבר מרבני חיבת ציון, לגבי הצעות/ החלטות שהציעו, (6 נק') בססו תשובתכם על שני רכיבים מצויר הבולים: (6 נק' סה"כ)

נקודת הדמיון: עידוד העלייה לארץ/ השיבה לארץ-ישראל מחייבת עיסוק במלאכת כפיים / עידוד לעבודה בחקלאות/ קריאה להקים מושבות חקלאיות בארץ.

ניתן לראות בתמונות: הרב קלישר- ניתן לראות יהודים חורשים את השדה ועוסקים בחקלאות.

כתוב- "לחנך נערי ישראל ללמדם עבודת שדה וכרם"

צילום של הספר- דרישת ציון שבו עודד את העלייה וההתיישבות בארץ.

הרב מוהליבר- ניתן לראות קבוצת יהודים שגם כן מתעסקת בחקלאות ובחליבת פרות.

כתוב- "בארץ צמח תהפוך למטעי כרם וערים חרות יבנו"- בניין הארץ וטיפוח החקלאות.

צילום של ועידת קטוביץ, שעודדה את העלייה וההתיישבות בארץ.

הציגו נקודת שוני בין רבני מבשרי הציונות לבין תנועת חיבת ציון בתרומתם ללאומיות היהודית: (6 נק')

מבשרי הציונות	תנועת חיבת ציון
הראשונים שהחלו את הרעיון הציוני הלאומי	ממשיכי הדרך והרעיון הציוני הלאומי של המבשרים
לא הצליחו ליישם את הצעותיהם / לא הביאו לעלייה לארץ / להקמת מושבות בארץ / להקמת תנועה לאומית.	הצליחו להקים את התנועה היהודית הלאומית הראשונה - תנועת חיבת ציון, הצליחו להביא לעלייה הראשונה ולהקמת 23 המושבות הראשונות בארץ.

(מסורת ומהפכות 265–270)

